

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.108
Львівського національного
університету імені Івана Франка*

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Ковалю Василя Михайловича «Механізми забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Нова реальність, в якій опинились територіальні громади і країна загалом, обумовлена наслідками спочатку поширення пандемії, а тепер і широкомасштабним військовим вторгнення Росії в Україну, призвела до погіршення життєдіяльності та праці, поглиблення фінансово-економічної кризи, посилення безпекових викликів тощо. Невизначеність в усіх сферах значно поглиблює ризики нестабільності. Разом з тим, можемо констатувати, що вітчизняні територіальні громади взяли на себе основний «тягар» проблем: від стримування ворога до забезпечення організаційної та фінансово-економічної стійкості. Без перебільшення, заслуга в цьому успішно проведеної реформи децентралізації в Україні, яка попри сповільнення її темпів, створила передумови для формування спроможних, самодостатніх громад, здатних брати на себе відповідальність і вирішувати не лише поточні проблеми, але і непередбачувані.

В контексті порушеної проблематики та, зважаючи на нову реальність, питання формування фінансово самодостатніх територіальних громад в нових умовах є важливим напрямом сучасних досліджень, позаяк самодостатні громади та дієва система місцевого самоврядування - це запорука відновлення та сучасного поступу України. З цих міркувань робота Ковалю Василя Михайловича «Механізми забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в

умовах децентралізації», подана на рецензію на здобуття ступеня доктора філософії є своєчасною, має важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертація пов'язана із тематикою наукових досліджень, що виконувались на кафедрі економіки та публічного управління Львівського національного університету імені Івана Франка, а саме: «Публічне управління у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (номер державної реєстрації 0121U110239), в межах якої автором обґрунтовано наукові засади фінансово-економічної нестабільності та аргументовано особливості її прояву на місцевому рівні; проаналізовано європейські практики зміцнення фінансової самодостатності муніципалітетів та визначено можливості запровадження їх в Україні і ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Сформульовані у дисертаційній роботі та опубліковані Ковалем В.М. в наукових працях теоретичні положення, висновки та рекомендації відповідають встановленим вимогам, що висуваються до подібного роду наукових досліджень. Належний рівень їхньої обґрунтованості забезпечено вирішенням поставлених завдань та широкою апробацією одержаних результатів на всеукраїнських науково-практичних конференціях.

В роботі проведено детальний аналіз вітчизняного законодавства, яке регламентує становлення та розвиток реформи децентралізації та фінансово-бюджетних змін, пов'язаних із запровадженням воєнного стану в Україні. При написанні роботи використано доступні масиви інформації Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Міністерства розвитку громад та територій України, опрацьована теоретична, доволі широка, база вітчизняних та зарубіжних вчених з заявленої проблематики.

Мета представленої на рецензування роботи, узгоджується із обраною темою. Коректне застосування методів дослідження стало підґрунтям отримання результатів, які містять елементи наукової новизни та мають практичну цінність.

Загалом, ознайомлення із змістовним наповненням дисертаційної роботи Ковалю В.М. дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, що представлено в ній характеризуються повнотою дослідження, послідовною та логічною структурною побудовою, що свідчить про цілісність дослідження.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Серед найбільш важливих наукових результатів, що визначають новизну дисертаційної роботи можна відзначити такі:

- запропоновано методику оцінювання фінансової самодостатності територіальних громад, яка базується на розрахунку емпіричних показників (на основі структурно-просторового підходу з використанням методу лінійного зважування), структурних рівнів (дохідна, видаткова компоненти) фінансової самодостатності для міських, селищних і сільських громад та дозволяє судити про спроможність громад до саморозвитку (розділ 2, с. 110-114);

- доробком автора є поглиблення теоретичних засад дослідження в частині уточнення сутності понять «самодостатньої територіальної громади» та «фінансово самодостатньої територіальної громади» (розділ 1, с. 33-43);

- заслуговує на підтримку удосконалений науково-методичний підхід до виявлення причинно-наслідкових зав'язків між фінансовою самодостатністю територіальних громад та місцевим економічним розвитком, який базується на широкому застосуванні різних методів оцінювання та моделювання, що дозволило поглибити розуміння процесів та чинників забезпечення фінансової самодостатності громад (розділ 3, с. 171-186);

- значним здобутком дисертанта є конкретизація напрямів вдосконалення механізмів забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах війни в Україні та темпів сповільнення реформи децентралізації в частині: розширення повноважень ОМС з адміністрування місцевих податків та зборів, оновлення методики розрахунку горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, унормування інституційних основ завершення реформи децентралізації тощо (розділ 3, с.159-169)

- поглиблено теоретичні основи децентралізації через систематизацію підходів до її визначення, конкретизацію переваг, ризиків та форм існування, що дозволило дисертанту визначити її роль у зміцненні фінансової самодостатності територіальних громад (розділ 1, с. 48-58).

Теоретичне та практичне значення одержаних здобувачем результатів

Теоретичні та науково-методичні положення дисертаційної роботи Ковалю В.М. використано у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка при підготовці навчально-методичного забезпечення з дисциплін: «Управління фінансами територіальних громад», «Формування та розвиток спроможних територіальних громад», «Муніципальна економіка та муніципальне адміністрування», «Функціонування та розвиток системи місцевого самоврядування» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (довідка № 795-Н від 23.03.2023 р.).

Практичне значення сформульованих автором положень, висновків і рекомендацій визначається можливістю їх подальшого застосування в діяльності регіональних та місцевих органів влади, про що свідчать надані довідки про впровадження: Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація ОТГ» (довідка № 8/23 від 16.01.2023 р.); Департаментом економічної політики Львівської ОДА (довідка № 1-52/23 від 19.01.2023 р.); Куликівською територіальною громадою (довідка № 03-11/306 від 03.03.2023 р.); Новояворівською міською територіальною громадою (довідка № 603/10 від 23.02.2023 р.).

Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Здобувачем опубліковано 15 наукових праць, загальним обсягом 9,81 д.а. (авторський внесок в яких становить 6,01 д.а.). 11 статей опубліковано у наукових фахових виданнях

України, з них 1 стаття індексована у наукометричній міжнародній базі даних Scopus/ WoS). Опубліковані наукові праці здобувача, які зараховані за темою дисертації, відповідають чинним вимогам, що встановлені для здобуття ступеня доктор філософії.

Відомості про дотримання академічної доброчесності

У поданій на рецензування дисертації та наукових публікаціях Ковалю В.М. порушення академічної доброчесності не виявлено. Робота не містить ознак академічного плагіату чи інших порушень, які могли би поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленої наукової роботи. Це дозволяє зробити висновок про дотримання автором вимог академічної доброчесності.

Зауваження та дискусійні положення дисертації Загальна оцінка дисертаційної роботи

Не зменшуючи практичної цінності, значимості та достатньо високого рівня дисертаційної роботи Ковалю В.М., слід вказати на окремі положення, які є дискусійними та потребують додаткових пояснень, а саме:

- 1) в теоретичній частині дослідження на с. 38 подано рисунок 1.3 «Концептуалізація функціонування територіальної громади в контексті досягнення самодостатності», який достатньо добре характеризує авторське бачення самодостатньої територіальної громади, де складовими системи соціально-економічних відносин визначено економічну, фінансову і ін. системи. Може їх усіх доцільно було б подати як підсистеми, тобто як складові системи вищого порядку? Окрім того, з огляду на існуючу ситуацію в країні, вартувало б включити (на цьому ж рисунку) до критеріїв чи принципів, безпеку територіальних громад, адже самодостатня громада серед інших напрямів повинна мати і належний рівень безпеки?
- 2) в дисертації автор правомірно наголошує на необхідності розширення повноважень територіальних громад щодо адміністрування місцевих податків, оскільки це сприятиме зростанню обсягів надходжень від

місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів, а відтак і зміцненню їх фінансової самодостатності (с. 160 -162). Погоджуючись з такою думкою, вважаю, що практична спрямованість таких пропозицій мала б більшу вагу як би дисертант конкретизував які саме важелі чи інструменти контролю за стягненням та адмініструванням вартує запровадити і при цьому не розбалансувати системи оподаткування;

3) високо оцінюючи представлений в роботі авторський підхід до моделювання взаємозв'язку фінансової самодостатності та місцевого економічного розвитку з використанням інструментів побудови регресійних моделей і визначення коефіцієнта еластичності, вважаю, що варто було б здійснити додатковий тест щодо наявності казуального зв'язку між параметрами економічного поступу та індикаторами фінансової самодостатності. Справа в тому, що детермінований зв'язок між досліджуваними показниками не завжди свідчить про їх причинно-наслідкову послідовність.

Однак, висловлені зауваження та дискусійні положення не носять принципового характеру та не спростовують одержаних наукових результатів дисертаційної роботи Ковалю В.М., а можуть слугувати підставою для наукової дискусії та продовження подальших досліджень за обраним напрямом.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Розглянувши дисертацію Ковалю Василя Михайловича на тему: «Механізми забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації» та наукові публікації, в яких висвітлені основні результати дослідження, враховуючи особистий внесок здобувача у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях, вважаю, що робота є завершеним, самостійним науковим дослідженням. Зміст узгоджується з метою та поставленими завданнями. Структура, обсяг та оформлення дисертації відповідають встановленим вимогам, затвердженим Наказом МОН від 12.01.2017 р. № 40.

Наукові положення, винесені на захист, містять складові наукової новизни, є достатньо обґрунтованими та дали змогу автору розвинути теоретико-методичні засади і напрацювати практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації.

Вважаю, що дисертаційна робота на тему: «Механізми забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації» за актуальністю, змістом, повнотою вирішених завдань, новизною та практичною значущістю відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», вимогам постанови КМУ № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Коваль Василь Михайлович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Юрій РАДЕЛИЦЬКИЙ